

InterMil-opdatering nr. 3 om folkeretten og krigen i Ukraine

Af Marc Schack, Asbjørn Thranov & Astrid Kjeldgaard-Pedersen

17. marts 2022

InterMil-opdatering nr. 3 fokuserer primært på cyberspace:

- **Hvornår er et cyberangreb i strid med magtanvendelsesforbuddet?**
- **Gælder krigens love i cyberspace?**
- **Hvilken status har medlemmer af "den ukrainske IT hær"?**
- **Hvilken status har private hackere, f.eks. Anonymous?**
- **Hvornår deltager private hackere direkte i kamphandlingerne?**
- **Den Internationale Domstols ordre om midlertidige foranstaltninger af 16. marts 2022**

Der er efterhånden konsensus om, at folkeretten gælder i cyberspace. Men hvordan de folkeretlige regler, som er udviklet i og til den fysiske verden, konkret finder anvendelse i en cyberkontekst er i vid udstrækning fortsat uafklaret. Det gælder også for så vidt angår to af de centrale temaer i forbindelse med den aktuelle konflikt i Ukraine - magtanvendelsesforbuddet (jus ad bellum) og den humanitære folkeret (jus in bello eller krigens love).

Hvornår er et cyberangreb i strid med magtanvendelsesforbuddet?

Et af de spørgsmål, der har fyldt meget i debatten, er, hvad der skal til for, at et cyberangreb betragtes som folkeretsstridig brug af magt. Er cyberoperationer, der ikke medfører fysiske skader, f.eks. omfattet af magtanvendelsesbegrebet? Her er der overvejende enighed blandt stater og eksperter om, at udgangspunktet for vurderingen er, om cyberoperationens effekter er sammenlignelige med de effekter, der følger af konventionel væbnet magtanvendelse. Konkrete cyberangreb må derfor bedømmes ud fra en række faktorer, herunder hvor alvorlige skader angrebet forvolder, hvor hurtigt og hvor direkte angrebets konsekvenser indtræder, og hvor-

vidt angrebet er af militær karakter. For at udløse en ret til væbnet selvforsvar for offerstaten skal cyberangrebet ikke blot være i strid med magtanvendelsesforbuddet, men udgøre et "væbnet angreb" efter FN Pagtens art. 51. Det vil ikke være tilstrækkeligt, at cyberoperationen kortvarigt afbryder eller forstyrrer en offentlig cyberservice såsom en regeringshjemmeside. En cyberoperation, der medfører alvorlig skade på personer eller ejendom, vil derimod kunne besvares med væbnet selvforsvar – både i cyberspace og i den fysiske verden.

Gælder krigens love i cyberspace?

Ja. Krigens love omfatter også den del af en væbnet konflikt, der foregår i cyberspace. I en international væbnet konflikt som den aktuelle i Ukraine betyder det først og fremmest, at de fire Genève-konventioner af 1949 og Tillægsprotokol 1 af 1977 finder anvendelse. Blandt de mest centrale regler er angrebsreglerne (distinktionsprincippet, proportionalitetsprincippet og forsigtighedsprincippet), som er omtalt i InterMil-opdatering nr. 2. I relation til cyberaktiviteter med tilknytning til konflikten er det i tillæg til disse regler særligt relevant at se nærmere på, hvordan man i den humanitære folkeret skelner kombattanter fra civile. Kombattanter har ret til at deltage direkte i kamphandlingerne og ret til status som krigsfanger ved tilfangetagelse. Til gengæld udgør de lovlige militære mål for modparten. Civile er derimod beskyttet mod angreb, medmindre de tager direkte del i kamphandlingerne. Det er derfor helt afgørende, hvilken status forskellige aktører i cyberspace har. I forbindelse med konflikten i Ukraine påkalder medlemmer af "den ukrainske IT hær" henholdsvis Anonymous sig særlig interesse.

Hvilken status har medlemmer af "den ukrainske IT hær"?

Umiddelbart efter Rusland indledte invasionen, annoncerede Ukraines minister for digital transformation, Mykhaylo Fedorov, at Ukraine ville etablere en såkaldt "IT-hær". Digitale talenter fra hele verden opfordres til at melde sig, og der er oprettet en hjemmeside,

hvor deltagerne kan finde relevante mål for deres cyberoperationer. Denne "IT-hær" består nu tilsyneladende af flere hundrede tusinde personer. Til forskel fra Anonymous deltager "IT-hæren" i konflikten efter specifik anmodning fra den ukrainske regering, og medlemmerne går øjensynligt efter mål, der er officielt udpeget af Ukraine. Spørgsmålet bliver dermed, om medlemmer af denne "IT-hær" – på linje med soldater i en traditionel hær – kan anses for kombattanter efter den humanitære folkeret. Personer får kombattantstatus, hvis de lever op til en række betingelser, der fremgår af den Tredje Genève-konvention og Tillægsprotokol 1. Medlemmerne af en stats almindelige væbnede styrker, herunder hjemmeværn og lignende, er oplagt omfattet. Derudover kan personer, der på en anden måde repræsenterer en stat, opnå kombattantstatus, hvis de opererer under ansvarlig kommando og er underkastet et disciplinært system, som skal håndhæve overholdelsen af den humanitære folkeret. De skal med andre ord være en del af et militært hierarki og underlagt instruktions- og sanktionsbeføjelser. Kombattanter skal desuden som den helt klare hovedregel udskille sig fra civilbefolkningen under angreb eller en militær operation forud for et angreb. Almindeligvis sikres det ved at bære uniform, men det kan efter omstændighederne også sikres ved at bære anden karakteristisk beklædningsgenstand eller kendetegn. Set i lyset af disse krav, kan det ikke afvises, at nogle af medlemmerne af Ukraines "IT-hær" har kombattantstatus. Det må dog formodes, at langt de fleste skal behandles som civile, fordi de ikke lever op til kravene.

Hvilken status har private hackere, f.eks. Anonymous?

Det internationale hackernetværk Anonymous har erklæret "cyberkrig" mod den russiske regering. Ifølge Anonymous' egne oplysninger har netværket lagt forskellige russiske hjemmesider ned med såkaldte DDoS-overbelastningsangreb. Anonymous siger også, at man har skaffet sig adgang til en database tilhørende det russiske forsvarsministerium og lækket oplysninger derfra. Senest er det lykkedes Anonymous at hacke sig ind

på flere russiske tv-kanaler og vise optagelser fra krigen i Ukraine. Spørgsmålet er, hvilken folkeretlig status medlemmerne af Anonymous har i den aktuelle væbnede konflikt. Der er ikke noget, der tyder på, at hackerne i Anonymous er en del af Ukraines væbnede styrker, eller at gruppen har en anden form for tilknytning til den ukrainske stat. Anonymous opfylder heller ikke de øvrige betingelser for kombattantstatus, da gruppen er et løst netværk af hackere, som ikke er organiseret eller under ansvarlig kommando. Hackerne i Anonymous må derfor betragtes som civile.

Hvornår deltager private hackere direkte i kamphandlingerne?

Hvis hackere tager direkte del i kamphandlingerne, mister de deres beskyttelse som civile, så længe deltagelsen varer. Det er i den forbindelse afgørende, (1) om de cyberoperationer, som medlemmer af den ukrainske "IT-hær" og Anonymous gennemfører, påvirker de russiske militære operationer eller kapaciteter negativt (det såkaldte krav om mindstemål af skade), (2) om der er en direkte årsagssammenhæng mellem cyberoperation og skade, og (3) om der er en tilstrækkelig forbindelse til konflikten. Hvis en konkret cyberoperation opfylder alle tre kriterier, vil de pågældende hackere kunne angribes på lige fod med kombattanter – også selv om de ikke er fysisk til stede på "slagmarken" (dvs. hvor de fysiske kamphandlinger finder sted). Den enkelte cyberoperation vil derfor skulle underkastes en konkret vurdering. I praksis vil hackerne formentlig kun risikere at miste deres beskyttelse som civile i forbindelse med angreb, der retter sig direkte mod det russiske forsvar, eller som kan siges direkte at påvirke det russiske forsvar. Hackerne, som alene udfører DDoS-angreb mod f.eks. russiske nyhedssider og tv-kanaler, vil næppe leve op til kravene. Det skyldes, at informations- og propagandakampagner sjældent vil have tilstrækkelig direkte negativ konsekvens for de russiske militære operationer og kapaciteter. Hackere, der deltager i denne type mindre indgribende cyberoperationer, vil derfor bevare deres beskyttelse som civile. Det bør dog understreges, at selv

hvis en hacker, der befinder sig i en stat, som ikke er part i den væbnede konflikt, isoleret set kan udgøre et lovligt militært mål, vil et eventuelt modsvar fra Rusland kunne udgøre en krænkelse af den pågældende stats suverænitet og eventuelt en overtrædelse af magtanvendelsesforbuddet.

Den Internationale Domstols ordre om midlertidige foranstaltninger af 16. marts 2022

Som beskrevet i InterMil-opdatering nr. 1 og 2 er den sag, Ukraine har indbragt for Den Internationale Domstol (ICJ), begrænset til spørgsmål om Folkedrabskonventionen. At Ukraine bruger Ruslands beskyldninger om folke drab i Donbass-regionen som løftestang for ICJ's kompetence til at tage stilling til konflikten, er blevet kaldt "kreativt". Det var da heller ikke givet på forhånd, at ICJ ville mene sig på sikker nok juridisk grund til at iværksætte midlertidige foranstaltninger. På den anden side ville det modsatte resultat unægteligt have rejst spørgsmål om Domstolens autoritet og relevans. Et flertal på 13 ud af 15 dommere gav ordre til Rusland og enheder under russisk kontrol om øjeblikkeligt at indstille den militære operation i Ukraine. Det er værd at hæfte sig ved, at ordren ikke er begrænset til "militære operationer, der har som erklæret mål at forhindre eller straffe folke drab begået af Ukraine", og at flertallet der ved går længere, end Ukraine havde bedt om. Det mindretal, der stemte imod ordren, består af dommerne fra Rusland og Kina. Alle dommere var dog enige om, at begge parter skal afholde sig fra handlinger, der forværrer og forlænger konflikten, eller gør den sværere at løse. ICJ imødekom ikke Ukraines anmodning om, at Rusland skal indlevere rapporter om de skridt, der tages for at implementere de midlertidige foranstaltninger. Den russiske og den kinesiske dommer begrundede begge deres dissenser med, at omdrejningspunktet for konflikten mellem Rusland og Ukraine ikke er Folkedrabskonventionen men retten til selvforsvar efter FN Pagtens art. 51. Sidstnævnte argument vender vi tilbage til i næste uges InterMil-opdatering.

Temaer i InterMil-opdatering nr. 4:

- Hvad siger folkeretten om no-fly zones?
- Hvad siger den humanitære folkeret om belejring af byer?
- Må man angribe og/eller frihedsberøve lokale politiske ledere?
- Er der hold i Ruslands påstand om, at invasionen af Ukraine er lovligt selvfor svar efter FN Pagtens art. 51?

Om InterMil-opdateringerne:

I forbindelse med situationen i Ukraine udsender InterMil-projektets forskere ugentlige opdateringer. Her præsenterer vi i kort form de folkeretlige problemstillinger, konflikten løbende rejser, og giver vores svar på, hvordan de skal løses. Vi adresserer både temaer, som har været rejst i medierne, og temaer, som er ligger i forlængelse af vores forskning.

Om InterMil:

InterMil gennemfører praksisnær juridisk forskning og forskningsbaseret myndighedsbetjening inden for militære studier. InterMil-projektet er etableret ved en aftale mellem Det Juridiske Fakultet (i samarbejde med Forsvarsakademiet) og Center for Militære Studier på Københavns Universitet som et led i implementeringen af forsvarsforliget 2018-2023, hvori forligskredsen har udtrykt ønske om "øget fokus på de folkeretlige udfordringer forbundet med bl.a. deltagelse i internationale operationer, cyber, droner og højteknologiske og elektroniske kampmidler".

Læs mere om InterMil her:

<https://jura.ku.dk/icourts/research/intermil/>

Kontakt os

Astrid Kjeldgaard-Pedersen, professor mso
(astrid.kjeldgaard-pedersen@jur.ku.dk)

Cornelius Wiesener, postdoc (cornelius.wiesener@jur.ku.dk)

Marc Schack, adjunkt (masc@fak.dk)

Iben Yde, adjunkt (ibyd@fak.dk)

Asbjørn Thranov, phd-studerende, DIIS/JUR
(asth@diis.dk)